

Bestyrelsen for DN-Vordingborg

Martin Vestergaard

Svinøvej 23

4750 Lundby

e-mail: martin@naturatlas.dk

Til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse

Arsenalvej 55

9800 Hjørring

E-mail fes@mil.dk

30. marts 2016

Høringsvar vedr. Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser, Drifts- og plejeplan 2015 – 2029.

Danmarks Naturfredningsforening, Vordingborg, fremsender hermed høringssvar vedrørende Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser, Drifts- og plejeplan 2015-2019.

DN Vordingborg vil rose Forsvaret for forarbejdet til den nye Drifts- og plejeplan 2015-2016 for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser. Vi påskønner den konsekvente anbefaling af lade heste- og kreaturgræsning blive fremtidens primære pleje af Kulsbjerg Øvelsesplads, men mener dog samtidig, at der er behov for at indarbejde nogle ændrede prioriteringer i planen, hvis ikke meget væsentlige naturværdier skal gå tabt.

DN Vordingborg har nedenstående bemærkninger samt forslag til forbedringer af Drifts- og plejeplanen.

Kulsbjergene

Oplevelsesmæssigt, geologisk og botanisk er de 3 markante Kulsbjerg øvelsespladsens vigtigste område. Kulsbjergene udgør den centrale del af det for 200 år siden endnu eksisterende Stensved Overdrev; 8000 ha ubebygget overdrev mellem Vordingborg og Langebæk. Kulsbjergene rummer geologiske og botaniske kvaliteter som desværre er ved at forsvinde på grund af tilgroning sammen med den storslåede udsigt til og fra Kulsbjergene.

DN Vordingborg mener, at Forsvaret bør prioritere en rydning af Store Kulsbjerg og Nordlige Kulsbjerg for skyggende krat og beplantninger, med det klare mål at genskabe den sjældne overdrevsvegetation og gode levested for varmekrævende insekter og sommerfugle. Desværre syntes denne vigtige opgave slet ikke at blive prioriteret i planen, udover hvad græsningsprojektet må forventes at medføre. Krattet på Store Kulsbjerg er så tæt og veletableret at der skal en maskinel rydning til for at fjerne beplantningen. Græssende dyr vil til gengæld sikkert formå at holde genvækst fra kratplanterne nede efter en grundig rydning.

Det tilgroede Store Kulsbjerg set fra Kulsbjergvej

I tidligere tider var Kulsbjergene kendt som lyngklædte bakker. I dag er der mindre end 500 m² med Hedelyng tilbage på Store Kulsbjerg. Dette område er ikke omfattet af driftsplanens indsatser og hedelyngen må forventes at forsvinde helt hvis der ikke skrives ind nu. Sammen med Hedelyng ses også anden sjælden overdrevsvegetation som Bredbladet timian, Alm. Knopurt, Alm. Pimpinelle, Bakketidsel, Flipkrave, Håret Høgeurt, Mark Krageklo, Merian, Rundbælg, Blåhat, Humle Sneglebælg og Voldtimian. Også mere almindelige overdrevsarter findes stadigvæk på området. Også den sjældne Jord Kastanje her endnu et enkelt voksested på Store Kulsbjerg.

Hedelyng på Store Kulsbjerg

Kulsbjergene har med deres højde, magre jord og potentielt markante soleksponerede skråninger, mulighed for at udvikles til blomsterrige overdrev med et fantastisk liv af insekter og sommerfugle. Når overdrevet på Kulsbjergene er genskabt med masser af timian og merian kan det overvejes at genudsætte sommerfuglen Sortplettede Blåfugl, der tidligere levede i området, og skabe en fremtidig sjællandsk bestand på Kulsbjerg Øvelsesplads. Sortplette Blåfugl findes i Danmark kun i en lille isoleret bestand på Østmøn. Også en række andre sjældne sommerfugle og insekter vil nyde godt af blomsterrige overdrev på bakkerne. Det kan for eksempel gælde for sommerfuglearterne Markperlemor, Skovperlemor samt Okkergul Pletvinge m.fl.

I forbindelse med naturpleje på Kulsbjergene vil DN Vordingborg anbefale Forsvaret at udnytte afbrænding til pleje af de forsømte naturarealer. Fra Sverige kan der hentes overbevisende inspiration til denne virkningsfulde naturpleje, som vi er sikre på kan bruges i en redningsaktion for Kulsbjergenes nødlidende overdrev.

Mellemste Kulsbjerg bevares som en urørt skov, men bør befries for opvækst af nåletræer. De ældste nåletræer kan blive stående til henfald og død. Det store problem på Mellemste Kulsbjerg er den tætte opvækst af bævreasp. Vi håber på, at den planlagte helårsgræsning over tid vil begrænse dette problem. Der står nogle grupper af bævreasp i vest- og sydbrynet af Mellemste Kulsbjerg. Disse bør i forbindelse med naturplejen ringbarkes, da dette erfaringsmæssigt vil begrænse dannelsen af rodskud.

Kulsø Mose

DN Vordingborg skal stærkt anbefale, at der arbejdes på hurtigst muligt at få vandet tilbage til Kulsø Mose. Det er ikke så afgørende om mosen genskabes som en fladvandet sø eller et varieret vådområde med enkelte åbne vandspejl. Det afgørende er, at den nuværende og ødelæggende udtørring af mosen stopper hurtigst muligt. Efter en meget våd vinter fremstår mosen i foråret 2016 stort set tør overalt. De økonomiske omkostninger ved en genopretning af mosen behøver ikke at blive store. Hvis afvandingsgrøfterne tilkastes vil mosen genskabe sig selv. Afløbet fra mosen kan styres ret enkelt med et stigbord i tilknytning til ringvejen. Vælges denne løsning behøver en projekt ikke at afhænge af den sydlige nabos inddragelse.

Den tørre moseflade i Kulsø Mose, marts 2016

Kulsø Mose har en rig botanisk fortid, og der er stadigvæk elementer af rigkær i mosen. Maj Gøgeurt ses flere steder. Der er derfor grund til at tro, at store dele af den tidligere flora naturligt vil indfinde sig i mosen, hvis vandet vender tilbage. En blotlægning af mosetørven på de fugtigste steder vil fremme en gendannelse af vegetationen. Den gamle Kulsøs bredder aftegner sig tydeligt i terrænet, så de hydrologiske og landskabsmæssige konsekvenser af en vandspejlshævning er lette at forudse.

Afslutningsvis bør det bemærkes, at Kulsø Mosens nuværende tørre, og dermed dårlige, tilstand skyldes en ulovlig vandstandssænkning af mosen i 1990'erne. Dette forhold er desværre aldrig blevet genoprettet, men det bør ske nu.

Vandhuller, vådområder og øvrige hydrologiprojekter.

Vandhullerne er et betydningsfuldt element på Kulsbjerg Øvelsesplads, men mange er truet af tilgroning og bør snarest ryddes for pilekrat. Vi mener dog også at afgræsning med heste og kreaturer ved andre vandhuller bør have lov til at vise sin dynamik og effekt på tilgroningen. Urter og pileopvækst vil blive begrænset og dyrene vil mange steder nedbryde de ofte massive pilekrat. Også vandplanternes udbredelse vil blive påvirket positivt af kreaturerne da de går ud i vandhullerne.

Vi vil gerne henlede opmærksomheden på, at der endnu er uudnyttede muligheder for at lave nye værdifulde vandhuller. I øvelsespladsens nordlige udkant, nord for Vallebolund, ligger der 2 lavtliggende arealer som i denne vinter har stået oversvømmede. Med enkle midler vil det være muligt at genskabe 2 søer på et par tusinde kvadratmeter, der udover nytten for områdets padder og fugleliv, også vil give øvelsespladsen et landskabeligt tilskud.

Forslag til nyt vandhul syd for Vallebolund

Vådområderne er hjemsted for en voksende og sund bestand af padder. Navnlig Løvfrøens gode situation i Sydsjælland skyldes udviklingen på Kulsbjerg Øvelsesplads. På sigt vil også den sjældne Klokkefrø kunne finde gunstige livsbetingelser på området hvis den på et tidspunkt udsættes.

Vi støtter de beskrevne hydrologiprojekter men mener generelt ikke at Drifts- og plejeplanens vurderinger beror på lokalt og årelangt kendskab til vandhullerne. Dette bør indgå i en ændret prioritering af indsatsen.

Græsningsprojektet

DN Vordingborg støtter fuldt og helt Forsvarets ønske om at gennemføre græsningsprojektet på Kulsbjerg øvelsesplads som et pilotprojekt for andre af Forsvarets øvelsespladser. Vi støtter helårsgræsning med kreaturer og heste, samt ideen om eet hegn, der som princip bør følge øvelsespladsens grænser, bortset fra frahegning af enkelte lokaliteter.

Vi mener, at græsserne skal have lov til at vise hvad de kan præstere over en årrække og hvilken dynamik de vil tilføre naturen på øvelsespladsen. Vi mener derfor, at man nøje bør overveje hvilke rydningsprojekter der bør gennemføres med maskinkraft og hvilke der lige så effektivt kan løses af græssende dyr. Undtagelsen herfra er naturligvis den stærkt presserende rydning på Kulsbjergene. Det skal blive interessant og lærerigt at konstatere hvor godt græsserne vil begrænse f.eks. pil omkring vandhuller og i vådområder og generelt holde øvelsespladsen lysåben.

De glemte haver

Ved øvelsespladsens etablering omkring 1970 blev der eksproprieret omkring 80 ejendomme med bygninger. Hovedparten af bygningerne er nedrevet, men der eksisterer stadigvæk stærke spor fra ejendommene i form af bygningsrester (havediger, dæksler, flagstangsholdere, sokler m.v.) samt ikke mindst planter fra de haver der blev efterladt. Haverne har i de forløbne 40-50 år klaret sig uden nogen form for pleje, og giver derfor nu et meget interessant billede af planternes overlevelsessevne under disse vilkår. Det drejer sig både om træer, frugttræer, sirbuske, frugtbuske, havestauder og løgplanter. Mange i sorter der ikke længere er almindelige i handel. Havernes indhold er på frivillig basis blevet registreret indenfor de seneste år. Haverne har en stor havehistorisk og dendrologisk interesse og det har almen formidlingsmæssig interesse at haverne med deres indhold bevares. Der afsluttes en form for status for haverne i 2016/2017 med henblik på artikler i havehistoriske og dendrologiske årsskrifter.

Haven ved Braskeskovgård

De vigtigste af haverne bør registreres på driftskortet således, at de beskyttes i forbindelse med driftsarbejder og øvelser. Der er, som udgangspunkt, ikke behov for nogen særlig pleje af haverne, da det netop er den udeblivende pleje der er interessant at iagttage. Enkelte tidligere stynede popler eller lindetræer kan, som levende kulturminde, fortsat plejes med denne drift.

Særlige træer i terrænet

I terrænet står der et stort antal træer der bør skånes i forbindelse med terrænpleje. Der tænkes i særlig grad på de mange egetræer der står frit eller i lyse lunde, men gælder på samme måde for smukke Skovabild, Hvidtjørn, Asketræer og Popler. Træerne har en fantastisk mulighed for at udvikle sig til "tusindårstræer". Træerne bør skånes for beskæring eller anden træpleje.

Smukt egetræ ved Store Kulsbjerg

Træernes alder og dermed grove bark gør, at kreaturer og heste næppe vil kunne ødelægge ret meget ved skrælning. I de tidligere markhegn står der gamle popler som bør stynes inden de vælter i stormvejr. De ofte hule popler udgør gode levesteder for en række dyr, fugle, insekter og svampe.

Forsvarets anvendelse af øvelsespladsen

DN støtter at Forsvaret kan anvende hele øvelsespladsen med så få begrænsninger som muligt. Terrænet kan hermed påføres et slid og en dynamik som naturarealer i Danmark generelt mangler. Vi syntes således, at det kunne være interessant at lade kampvogne knuse pilekrat eller anden kratvegetation på området. Ligeledes vil blotlægning af mineraljord gennem gravning, sprængning eller kørsel være med til at berige øvelsespladsens natur og diversitet. På samme måde finder vi, at en del af naturplejen i Vallebo Skov passende kan ske ved kronesprængninger af de træer der skal fjernes som led i skovens foryngelse og genskabelse af variation. Vi ser heller ikke problemer i, at enkelte vandhuller passeres med køretøjer som led i øvelser, måske blot afpasset ynglende padder og fugle.

Skovbevoksede arealer

Som udgangspunkt mener vi ikke, at **Vallebo Skov** bør udsættes for skovdrift, og slet ikke skovning af gamle træer. Vallebo Skov har med sine gamle bøge og ege, skovmoser, foryngelser og døde træer allerede en stærk struktur. For at skabe variation kan der i yngre og mellemaldrende

bevoksninger af bøg og eg etableres lysbrønde ved sprængning af træer i grupper. I lysbrøndene vil foryngelsen indfinde sig naturligt og skabe variation.

Elletrunter i Sneppemosen, Vallebo Skov

De efterladte højstubbe vil blive hjemsted for hulrugende fugle, insekter og svampe. Granholmene i Vallebo Skov kan udmærket efterlades som de er, til henfald og død i en ukendt fremtid. De er værdifulde for rovfugle og ugler som yngleplads, nattesæde og dagophold. Cypresserne i Sneppemosen bør fjernes sammen med en kraftig udtynding/kronesprængning af egne, således at de 2 moseparter får en visuel sammenhæng. Afvandingsgrøfterne i Sneppemosen bør tildækkes for at fremme en fugtigere tilstand. Kulturhegnene omkring bøgeforyngelserne bør fjernes snarest, da de ikke længere har en funktion. Skovgræsning vil fremme skovens variation og ikke mindst Sneppemosen vil nyde godt af dyrenes påvirkninger. Skovens sommerfugle vil nyde godt af den ændrede drift, og arter som Rødlige Perlemorsommerfugl, Iris og Kejserkåbe vil blive udbredte i skoven.

Spontan foryngelse i lysning efter stormfald. Vallebo Skov

Mellemste Kulsbjerg behøver, som tidligere nævnt, kun at plejes med en moderat fjernelse af yngre nåletræer. Opvækst forventes nedgnavet i forbindelse med græsningen. Gamle nåletræer efterlades til død og henfald. Nåletræerne har værdi for rovfugle og ugler og en række småfugle ynder at søge føde på de gamle træer.

Orkideer på øvelsespladsen

Siden den forrige driftsplan er der sket en stærk spredning af især Maj Gøgeurt på hele øvelsespladsen. Kalkvældet på skråningen syd for Vallebo Skov er fortsat en fantastisk orkidelokalitet, men noget præget af opvækst af pilebuske og birk. Truslen er ikke akut og det bør overvejes om ikke græsningsforsøget skal have lov til at bevise sin effektivitet inden der skrives til rydning. Kørsel på lige netop denne lokalitet er uheldig og skæmmende og bør undgås. Maj Gøgeurt ses næsten ved alle vandhuller og i fugtige lavninger. Græsningsprojektet ventes at fremme denne positive udvikling i en lang årrække.

Orkideskråningen nord for Vallebo Skov.

Fortidsminder

I Vallebo Skovens nordlige udkant er der et kendt areal med højryggede agre. Dette forhold er ikke nævnt i drifts- og plejeplanen. De højryggede agre må naturligvis ikke ødelægges ved kørsel eller gravning. Den nuværende tætte og skyggefulde højskov af bøg gør at der ikke er opvækst på de karakteristiske agre som derfor fremstår tydelige. Vi vil derfor foreslå, at bøgene ikke tyndes men får lov til at udvikle sig til en skyggefuld søjlehal, uden undervegetation af træer og buske. Herudover bør eksisterende stengærder og jordvolde, der er beskyttet efter Museumsloven, sikres mod beskadigelser.

Arealet med højryggede agre i Vallebo Skov, helt uden opvækst.

Parkeringspladser:

Der er p.t. udmærkede adgangsmuligheder til Øvelsespladsen fra alle verdenshjørner. Fra nord er der adgang via Vallebovej og der kan parkeres på en lille plads i skoven. Måske der i fremtiden var mulighed for at køre frem til Stærgården og parkerede på p-pladsen der. Fra vest er der ligeledes adgang fra Vallebovej fra en lille kommunal parkeringsplads vest for motorvejsbroen. Pladsen dækker fint behovet. Fra syd er der adgang fra Kulsbjergvej og der kan sideparkeres ved vartningsanlægget. Såfremt der kan etableres en bedre parkeringsmulighed ved en ny oplagsplads er det naturligvis positivt. Fra øst er der adgang fra Braskeskovvej. Her er parkeringsmuligheden før vejboommen ofte lidt våd, så en lille befæstet parkeringsplads vil være et stort fremskridt.

Publikum

Infotavler om øvelsespladsens militære anvendelse, om terræn og adgangsforhold er savnede. En folder eller en QR-kode til mobiltelefoner vil kunne løse en del af formidlingen. En papirfolder med kort er altid velkommen. En mere organiseret og direkte formidling af Kulsbjerg Øvelsesplads og dens natur og kulturhistorie vil være meget positiv.

Vordingborg Øvelsesplads.

DN Vordingborg har ingen supplerende bemærkninger, men er glade for, at der er fokus på mulighederne for ynglevandhuller for Løvfrø på området, samt indførelse af en gødnings- og

pesticidfri drift af græsarealer med høstet. Vi er ligeledes glade for de vide muligheder som offentligheden har for at færdes på øvelsespladsen.

Følgegruppe til Drifts- og plejeplanen

DN Vordingborg vil foreslå at der i tilknytning til Drifts- og plejeplanen nedsættes en følgegruppe der løbende vurderer udviklingen på Kulsbjerg Øvelsesplads samt effekten af rydninger og ikke mindst græsningsprojektet. Også rekreative interesser og eventuelle konflikter kan drøftes. DN Vordingborg vil meget gerne bidrage til en sådan følgegruppe.

Med venlig hilsen

DN Vordingborg

Kontaktperson vedr. forslaget:

Bestyrelsesmedlem DN Vordingborg Flemming Kruse

Mail: kruse@nyraad.net

Telefon: 22123398.